

Wyrok z dnia 15 grudnia 2004 r.

I UK 78/04

Podniesienie przez oddział regionalnej Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego zarzutu przedawnienia w postępowaniu o jednorazowe odszkodowanie z tytułu śmierci męża ubezpieczonej w wyniku wypadku przy pracy rolniczej, należy ocenić jako nadużycie prawa (art. 8 k.p.), w sytuacji, gdy z okoliczności sprawy wynika, że wystąpiłaby z takim wnioskiem przed upływem przedawnienia, gdyby została poinformowana o tej możliwości przez organ rentowy w poprzednio toczącym się postępowaniu o zasiłek pogrzebowy.

Przewodniczący SSN Zbigniew Myszkowski, Sędziowie SN: Jadwiga Skibińska-Adamowicz, Andrzej Wasilewski (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 15 grudnia 2004 r. sprawy z wniosku Danuty K. przeciwko Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddziału Regionalnego w Z. o jednorazowe odszkodowanie, na skutek kasacji wnioskodawczyni od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Łomży z dnia 26 listopada 2003 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu-Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Łomży do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi orzeczenie o kosztach postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Łomży wyrokiem z dnia 26 listopada 2003 r. [...] oddalił apelację wnioskodawczyni - Danuty K. od wyroku Sądu Rejonowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Łomży z dnia 29 września 2003 r. [...], oddalającego jej odwołanie od decyzji Oddziału Regionalnego Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w Z. z dnia 24 marca 2003 r., odmawiającej wnioskodawczyni przyznania prawa do jednorazowego odszkodowania z tytułu śmierci męża - Juliana K., na podstawie art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 20 grudnia

1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz.U. z 1998 r. Nr 7, poz. 25 ze zm. - powoływanej nadal jako ustawa o ubezpieczeniu społecznym rolników) w związku z art. 291 § 1 k.p., stwierdzając w uzasadnieniu tego wyroku, że: po pierwsze - wnioskodawczyni, zgłaszając w kilka dni po śmierci męża wniosek o zasiłek pogrzebowy, nie zgłosiła równocześnie „wniosku o jednorazowe odszkodowanie z tytułu śmierci męża wskutek wypadku przy pracy rolniczej, (...) a o możliwości wystąpienia z takim roszczeniem dowiedziała się dopiero w sierpniu 2002 r., gdy wypadkowi przy pracy uległa jej córka, która zainteresowała się bliżej treścią ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników”; tymczasem „z okoliczności sprawy wynika, że nie było oczywistym samo przez się, iż wypadek, któremu uległ w dniu 31.07.1999 r. Julian K., był wypadkiem przy pracy rolniczej. Mąż odwołującej się został potrącony przez samochód podczas jazdy rowerem (był to więc wypadek drogowy) i to, że wówczas wiózł skórę z cielaka na sprzedaż schodziło niejako na dalszy plan. Gdyby odwołująca się bezpośrednio po śmierci męża miała świadomość tego, iż uległ on wypadkowi przy pracy rolniczej, na pewno wykazałaby taką samą determinację w dochodzeniu przedmiotowego roszczenia jaką wykazuje aktualnie”; po drugie - „brak informacji ze strony KRUS’u o możliwości dochodzenia przez odwołującą się odszkodowania - w okolicznościach sprawy - nie mógł być przeszkodą do wystąpienia ze stosownym roszczeniem już w 1999 r. Nadto nie jest oczywiste, że pracownik KRUS przyjmujący wniosek odwołującej się o zasiłek pogrzebowy miał już wówczas wszelkie dane, aby wypowiedać się w kwestii roszczenia odszkodowawczego i celowo wprowadzić odwołującą się w błąd”; po trzecie - w tej sytuacji Sąd Okręgowy stwierdził, iż „należy zgodzić się z oceną Sądu Rejonowego, że podniesienie przez organ rentowy zarzutu przedawnienia nie jest sprzeczne z zasadami współzycia społecznego. Jako chybiony należało również uznać zarzut naruszenia art. 5 k.c.”

W kasacji od powyższego wyroku Sądu Okręgowego pełnomocnik wnioskodawczyni zarzuciła naruszenie prawa materialnego poprzez brak zastosowania do stanu faktycznego sprawy treści art. 8 k.p. w związku z art. 291 § 1 i art. 295 § 1 pkt 1 k.p. oraz art. 63 ust. 1 pkt 3 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników i uwzględnienie zarzutu przedawnienia naruszającego zasady współzycia społecznego i stanowiącego nadużycie prawa. Równocześnie, jako okoliczność przemawiającą na rzecz przyjęcia kasacji do rozpoznania pełnomocnik wnioskodawczyni wskazała „konieczność dokonania przez Sąd Najwyższy wykładni przepisów prawa, a mianowicie, czy brak informacji KRUS’u o przysługującym jednorazowym odszkodowaniu

za śmierć związaną z pracą w gospodarstwie rolnym stanowi usprawiedliwioną wyjątkową okoliczność uzasadniającą nieuwzględnienie zarzutu przedawnienia jako naruszającego zasady współżycia społecznego w rozumieniu art. 8 k.p.” W konsekwencji, w kasacji sformułowany został wniosek o „uchylenie zaskarżonego orzeczenia Sądu Okręgowego, Wydziału Pracy i Ubezpieczeń w Łomży, przy uwzględnieniu kosztów postępowania”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wedle stanu prawnego obowiązującego zarówno w dacie zdarzenia, w nawiązaniu do którego sformułowano zostało w rozpoznawanej sprawie roszczenie wnioskodawczynie o przyznanie jednorazowego odszkodowania z powodu śmierci jej męża wskutek wypadku przy pracy rolniczej (art. 10 ust. 1 pkt 3 w związku z art. 11 ust. 1 pkt 4 oraz art. 13 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników), jak i w dacie wszczęcia w rozpoznawanej sprawie postępowania przed organem rentowym o przyznanie wnioskodawczynie zasiłku pogrzebowego w związku ze śmiercią jej męża w dniu 31 lipca 1999 r. (art. 18 pkt 6 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników), w sprawach nieuregulowanych w ustawie o ubezpieczeniu społecznym rolników „stosuje się przepisy o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych” (art. 52 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników). Równocześnie, zgodnie z art. 123 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. Nr 137, poz. 887 ze zm.) „w sprawach nieuregulowanych ustawą stosuje się przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego, chyba że ustawa stanowi inaczej”, a z kolei art. 9 k.p.a. stanowi w sposób jednoznaczny i kategoryczny zarazem, iż: „organy administracji publicznej są obowiązane do należytego i wyczerpującego informowania stron o okolicznościach faktycznych i prawnych, które mogą mieć wpływ na ustalenie ich praw i obowiązków będących przedmiotem postępowania administracyjnego. Organy te czuwają nad tym, aby strony i inne osoby uczestniczące w postępowaniu nie poniosły szkody z powodu niezajomości prawa, i w tym celu udzielają im niezbędnych wyjaśnień i wskazówek”. Oznacza to, że oddziały regionalne Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, pełniące funkcję organów rentowych w sprawach ubezpieczenia społecznego rolników (art. 2 ust. 1 i art. 61 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników w związku z § 7 ust. 1 statutu Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, stanowiącego załącznik do rozporządzenia

Rady Ministrów z dnia 1 marca 1994 r. w sprawie nadania statutu Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego - Dz.U. Nr 33, poz. 120), mają obowiązek informowania ubezpieczonych i świadczeniobiorców o ich prawach i obowiązkach wynikających z ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników (art. 62 ust. 1 pkt 4 tej ustawy), także w ramach postępowania prowadzonego w indywidualnej sprawie (art. 9 k.p.a. w związku z art. 52 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz art. 123 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych).

Tymczasem, w rozpoznawanej sprawie jest poza sporem, że w czasie postępowania wszczętego w wyniku zgłoszenia przez wnioskodawczynię wniosku o zasiłek pogrzebowy w związku ze śmiercią jej męża w wypadku, któremu uległ on w dniu 31 lipca 1999 r., Oddział Regionalny Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w Zambrowie, który jako organ rentowy prowadził postępowanie w tej sprawie, nie poinformował wnioskodawczynie o możliwości ubiegania się przez nią również o jednorazowe odszkodowanie w związku ze śmiercią męża, jeżeli śmierć ta nastąpiła wskutek wypadku przy pracy rolniczej (art. 10 ust. 1 pkt 3 w związku z art. 11 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników). Przy czym, zaniedbania organu rentowego w zakresie wywiązania się z tego obowiązku prawnego w żadnym razie nie usprawiedliwiają sformułowane w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Łomży oceny, iż „z okoliczności sprawy wynika, że nie było oczywistym samo przez się, iż wypadek, jakiemu uległ w dniu 31.07.1999 r. Julian K. był wypadkiem przy pracy rolniczej. Gdyby odwołująca się bezpośrednio po śmierci męża miała świadomość tego, iż uległ on wypadkowi przy pracy rolniczej, na pewno wykazałaby taką samą determinację w dochodzeniu przedmiotowego roszczenia jaką wykazuje aktualnie. Żadne więc wyjaśnienia pracownika KRUS-u nie powstrzymałyby odwołującej się od złożenia stosownego wniosku (ustnie, telefonicznie, pisemnie) już w 1999 r.” - bowiem obowiązek poinformowania wnioskodawczynie o możliwości ubiegania się o jednorazowe odszkodowanie w związku ze śmiercią jej męża w wyniku wypadku drogowego ciążył na organie rentowym niezależnie od tego, jak organ ten oceniał okoliczności tego wypadku jako „wypadku przy pracy rolniczej” (art. 11 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników). W tej sytuacji, podniesiony następnie w niniejszej sprawie przez organ rentowy w postępowaniu, w którym wnioskodawczynie wystąpiła o wypłatę jednorazowego odszkodowania z tytułu śmierci jej męża w wyniku wypadku przy pracy rolniczej, zarzut przedawnienia się tego roszczenia z upływem trzech lat od daty tego zdarzenia, czyli

od dnia 31 lipca 1999 r. (art. 13 ust. 1 oraz art. 52 ust. 1 pkt 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, który stanowi, że „do przyznawania świadczeń z ubezpieczenia i do ich wypłaty stosuje się odpowiednio przepisy regulujące przyznawanie i wypłatę odpowiednich świadczeń przysługujących pracownikom i członkom ich rodzin”, w związku z art. 12 ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, jednolity tekst: Dz.U. z 1983 r. Nr 30, poz. 144 ze zm. oraz art. 291 § 1 k.p. - por. także mającą moc zasady prawnej uchwałę składu siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 października 1984 r., III PZP 29/84, OSNCP 1985 nr 2-3, poz. 21), należało ocenić jako nadużycie prawa w rozumieniu art. 8 k.p., skoro okoliczności tej sprawy wskazują na to, że gdyby wnioskodawczyni została poinformowana przez organ rentowy o możliwości wystąpienia z wnioskiem o przyznanie jej jednorazowego odszkodowania w związku ze śmiercią męża w wyniku wypadku przy pracy rolniczej, to z wnioskiem takim wystąpiłaby przed upływem terminu przedawnienia tego roszczenia.

Biorąc powyższe pod uwagę, Sąd Najwyższy na podstawie art. 393¹³ § 1 k.p.c. orzekł jak w sentencji.

=====